

Witbuiken op Texel

Overal op het noordelijk halfrond broeden in de poolstreken Rotganzen. Deze zijn in drie in het veld herkenbare ondersoorten te ondersoorten te onderscheiden. Dat zijn: *Branta bernicla nigricans* uit Oost-Siberië, Alaska en westelijk Canada, *Branta bernicla bernicla* (de Zwartbuikrotgans) uit Midden- en West-Siberië en ten slotte *Branta bernicla hrota* (de Witbuikrotgans), die broedvogel is op Spitsbergen en Franz Jozefeiland, Noord-Groenland en het oostelijk deel van de Canadese poolstreken.

Het overgrote deel van de Rotganzen, die van de herfst tot in het late voorjaar Nederland bezoeken, bestaat uit Zwartbuikrotganzen. Toch worden hier ook regelmatig witbuiken gezien. Nog geen tien jaar geleden werd deze ondersoort als zeldzaam in ons land beschouwd, maar Lambeck toont aan dat, waarschijnlijk vooral in koudere winters, regelmatig Witbuikrotganzen in onze streken voorkomen. Hij komt tot een voorzichtige schatting van 100 tot 200 dieren, die tegelijk in ons land aanwezig zijn.

Dat lijkt heel weinig. Procentueel, vertelt hij, is het echter misschien wel 10% van één populatie. De witbuiken die in Nederland verschijnen zijn namelijk allemaal dieren afkomstig van Spitsbergen en Franz Jozefeiland, het meest oostelijke, heel geïsoleerde deel van de totale witbuikbevolking. Het zwaartepunt van het voorkomen ligt immers in de 'regio' Noord-Groenland en Oost-Canada. Daar leven in totaal zo'n 100.000 tot 150.000 dieren tegen slechts 2.000 op Spitsbergen en omgeving.

Deze Spitsbergen-vogels trekken in de herfst langs de Noorse kust naar Engeland en Denemarken om daar te overwinteren. Soms komen ze wat zuidelijker terecht en dan hebben de Nederlandse vogelaars weer een kans een nieuwe 'veldsoort' in hun excursieboeken te noteren. Dat 'soms' kan in de laatste jaren wellicht veranderd worden in 'regelmatig'. Immers Van den Berg schrijft in 'Limosa' al over: Invasie van de Witbuikrotgans in de winter 1981-1982. Als minimum noemt hij

voor die winter in ons land ongeveer 190 exemplaren, met de hoogste aantallen van eind december tot eind januari.

Uit de toeneming van de aantallen in Nederland mag zeker niet geconcludeerd worden dat de Spitsbergen-Franz Jozefeiland-populatie toeneemt.

Van den Berg speelt zelf met de gedachte dat dergelijke invasies in het verleden onopgemerkt gebleven zijn. Dat is inderdaad niet zo'n gekke veronderstelling. Verreweg de meeste witbuiken (circa 85%) worden gezien tussen de grote groepen zwartbuiken en meestal in heel kleine groepjes, paren of alleen. Maximaal zouden 25 exemplaren bijeen gezien zijn. Je moet echt goed tussen al die duizenden 'gewone' Rotganzen zoeken om er een paar witbuiken uit te halen! Op Texel is de situatie niet anders. Nagenoeg iedere winter worden er enige witbuiken ontdekt, maar grotere groepen bijeen waren er nooit gezien. Tot het afgelopen voorjaar dan, want toen werden er zoveel bij elkaar gezien dat het waarschijnlijk zelfs een landelijk record is.

Omstreeks 8 maart 1984 was het dagenlang mistig tot heel mistig op het eiland. Dat maakte dat de wekelijkse rotganzen telling, georganiseerd door Staatsbosbeheer, slechts met moeite uitgevoerd kon worden. Toch werd op genoemde datum een bijzondere waarneming gedaan. Op een binnendijks gelegen brakwatermeertje in de omgeving van Oosterend ontdekten de tellers, Piet Postma en Cees Boot namelijk maar liefst een vijftigtal witbuiken!

Op dit meertje verblijven ook vaak grote groepen Zwartbuikrotganzen. Deze vogels zoeken hier nogal eens hun toevlucht als ze door de boeren verjaagd worden van de graslanden waarop ze voedsel zoeken. Dat was ook tijdens de telling het geval, er zwommen zo'n 600 zwartbuiken dicht bij elkaar. Een vijftigtal echter lag hier geheel apart van en aanvankelijk waren er slechts enkele witbuiken zichtbaar. Door de mistflarden heen ontdekten de tellers tot hun verbazing ten slotte dat er maar liefst 52 Witbuikrotganzen zwommen! In de weer snel dikker wordende mist was het die dag niet mogelijk de groep beter te bekijken.



Witbuikrotganzen op Texel.
Foto naar dia van A. Dijkse.

De vraag blijft of de Witbulkrotganzen uit de koers waren geraakt.
Foto naar dia van A. Dijkse.



ken. Wel herinnerde ik mij dat dit aparte groepje al enige dagen eerder ook in het meertje aanwezig was, maar toen had ik niet op de ondersoort gelet.

Op 11 maart was de mist helemaal verdwenen en scheen zelfs de zon volop. De witbui-ken konden eindelijk eens goed worden bekeken en bij nauwkeurige telling werden zelfs 63 dieren genoteerd. Daarvan waren er maar drie jong. Verder viel het duidelijk op dat bij één der ganzen de donkere kop met witte stippen of vlekken was bedekt. Een merkwaardige kleurafwijking die ik, terwijl ik uit hoofde van mijn beroep en liefhebberij al meer dan tien jaar 'dagelijks' naar Rotganzen kijk, nog nooit had waargenomen.

Ook in de volgende dagen werden de witbui-ken op deze plaats gezien. Op de 12e onder andere door Bart Ebbinge en op de 13e ook door Adriaan Dijkse. Op deze dagen echter slechts 52 zonder de 'spikkelkop', zodat een groepje van elf (dat er kennelijk ook niet op 8 maart was) wellicht al weer doorgetrokken was. Donderdag 14 maart was de laatste dag dat het groepje in het meertje verbleef.

De dieren zwommen de gehele tijd heel dicht in eikaars nabijheid en waren in de morgenuren steeds aan het voedsel zoeken. Afhankelijk van de waterdiepte staken ze of alleen de kop in het water of grondelden ze zoals wij dat zo goed van eenden kennen, met de staarten recht omhoog. Goed kon worden gezien dat ze waterplanten omhoog haalden, waarschijnlijk veel *Ruppia*.

De grote groep zwartbui-ken was wel regelmatig aanwezig maar het bleef opvallend dat de witbui-ken hier geen enkel contact mee zochten. Wel verbleef er zo nu en dan een familie of enkele zwartbui-ken in de nabijheid maar ook deze dwaalden er al weer snel van af. Ook als de zwartbui-ken in kleine groepjes het meertje verlieten om verder landinwaarts op de graslanden te gaan foerageren, bleven de 'Spitsbergers' onverstoorbaar doorgaan met hun onder-water-voedsel zoeken.

Uit het verhaal van Lambeck valt op te maken

dat het eten van waterplanten (Fonteinkruiden en Kranswieren) in brak-zoute wateren in Denemarken het normale gedrag is van deze ondersoort. Anders dan het achtal witbui-ken, dat gedurende de hele winter voor de 8e maart op Texel gezien was, bleef onze groep dus z'n echte witbui-kgedrag en voedsel trouw. Ze dachten er kennelijk niet aan om met de zwartbui-ken vanaf het wad naar het cultuurgrasland te vliegen. Wel verdwenen ze tegen de avond vanuit het meertje naar buitendijkse gebieden, ongetwijfeld om daar een veilige slaapplek te zoeken.

De vraag blijft of deze voor Nederland ongekend grote groep al eerder in ons land was of dat de dieren in die mistige dagen van begin maart boven het nog ijskoude Waddenzee-water uit de koers zijn geraakt en vanuit Denemarken helemaal op Texel terecht kwamen.

■ Piet Postma, Stengweg 37, 1795 LG De Cocksdorp, Texel.

LITTERATUUR:

Lambeck, R.H.D. (1980): Hoe zit het met de witbui-rotganzen? De Lepelaar, nummer 68, mei/juni.

Lambeck, R.H.D. (1981): Witbui-rotganzen *Branta bernicla hrota* in het Deltagebied tijdens de winter 1978/1979. Limosa 54 : 47-51.

Lambeck R.H.D. (1981): De huidige status van de Spitsbergen/Franz Josef-eiland-populatie van de Witbui-rotganzen *Branta bernicla hrota*, Limosa 54 : 52-56.

Berg, Arnold B. van den (1984): Invasie van de Witbui-rotganzen *Branta bernicla hrota* in de winter 1981/1982. Limosa 57 (1984) : 129-132.

Bliksem doodt twee Ooievaarders

In het ooievaardersdorp 'Het Liesveld' in Groot Ammers zijn op 12 juni 1985 's middags tijdens een hevige onweersbui vier Ooievaarders getroffen door de bliksem. Twee hiervan werden op slag gedood. Van de andere twee Ooievaarders wordt gehoopt dat ze zich zullen herstellen.

De gedode vogels zijn voor onderzoek opgestuurd naar het Centraal Diergeneeskundig Instituut te Lelystad.